

axí· --- Senyor —ço respòs --- G. de Castellnou— bé he entès ço que m'havets manat que diga --- emperò, Sr , si a vós plagués, d'altres rics-hòmens mills *enraonats* hic havets que hi pògrets trametre, e jo gairia molt més a Déu e a vós» (§ 52, Casac. I, 111.26). I modernament, amb matís ben usat pel jove Verdguer: «A falla d'altre capellà, per ser al cor de la nit --- aní preparant la seva ànima pel terrible trànsit de l'eternitat, y com dóna forssas N. Senyor si las hi demanam de tot cor, ni a ma llengua tosca y *mal enrahonada* li faltaren paraulas d'amor y resignació per anar dihent» 1871 (epistolari Casac. I, 98.2f.), «la bona dona, que tenia a son únic fill qui sab ahont, trobava molt *enrahonat* l'amorós afany d'en Llufs», N. Oller (Pap , 197); «la seva mare ho trobà també una cosa molt *enrahonada*», Genís i Aguilar (*Mercè de Bellamata*, J Fl. 1878, 184)

Enraonamenta, Pons i Massaveu, *La Colla del Carrer XIII*, 84, exemple citat a l'article PARRA «En tal conversa varen seguir la Marió i el Tonet. la minyona dihent ben poques paraules; lo noy *enrahonant* quasi seguidament», JMartí Folguera (1850, *Lo Caragirat*, 44); «*enrahonan* ab veu baxa, sospiran y posan los ulls en blanc compadint-se de la trista sort de la pobra viuda», EmVilanova (*Del meu tros*, 13), «Ja t'he vist des del quintà de farratge *enrahonar* ab en Joanet», Bosch de la Tri (*Lena*, 24)

Enraonador. «—Senyor Domingo, ne t' d'esser --- los ajuntaments són los marmessors del poble --- cada cop s'havian de fer regidors; però com lo meu senyor pot tenir altres defectes, però d'*enraonador* no n'és, aviat lo tenia enllestits· --- 'ls meus no governan ---», EmVilanova (*Esc Barcelonnes*, 50). *Enraonament*: «hi havia a baix lo gran xivarri d'*enraonaments* y converses, entre 'ls segadors», Valls Vicens (*Lo Segador*, 21). *Enraonadissa* [DAG]. *Enraonare* [DAG]. +*Enraonamentari*, neologisme usat algunes vegades (jo mateix hi he recorregut) per qualificar un escriptor que és d'un art suprem en matèria d'estil i de força expressiva, tant o més que en originalitat i força literària: «MrnVayreda és un dels nostres més alts *enraonamentaris*» («Ortega i Gasset, més que un fildsof gran, era un ~: els castellans dirien *hablista*»), també s'ha dit *paraulista*, i tant o més bó, si bé amb alguna diferència de matís. *Enraonegar* *Enraonia* [1917, DOrt , i crec l'usà abans Josep Carner, c. 1910] *Desenraonat*, *desenraonadament*

El màxim ús d'*enraonar* es troba certament en cat. or , menys en l'occid i el ross , i menys encara a les altres regions Però observem que *raonar* sense *en-* variant insignificant al capdavant, amb el paper general de *parlar*, té extensió grandíssima; sense exceptuar-ne, p ex , el P Val.: bella innovació la de *raonar/enraonar*, d'uns Paisos, i d'una llengua, on el paper del garlaire, o de la mera «làbia», es cotitza a molt més baix preu que entre les nostres veïns cast , andalusos, occitans, franchimands ... «no ho entengau mal açò —m'amonestaven a Algemesí—: açò ho diem ašina, *řaonánt* . » (1962); en canvi, els mots de la saviesa popular, realització del «Concepte ètnic de la felici-

tat» són: «la disbauxa de la paraula va rematar l'orgia, declinació que no diré que sigui habitual, però sí que s'esdevé molt sovint: tant que molts discursos no es farien si no s'hagués menjat massa, i que molts sopars només són una excusa per a discursar, que ni en la nostra, ni en cap altra llengua, tant se val com *enraonar*», Coromines (*Silèn*, pròleg, O C , 20 13).

I en efecte, en la variant *raonar*, li trobem extensió territorial màxima, de tot el domini Lingüístic. Fins a Monòver: «—Vam està *raonan*, y per ell no ha-hi novetat. —Però li vas explicà la cosa? —Chi, sí! En es mateixes paraules que m'u vas dí tu!», *Canyissaes*, 7. «*Raonar*: armar raons, objectar, reconvenir, contestar», AFerrer Ginart (*Rond de Men*, 225). En el Nord rossell · «Jo l'*řskúti*, i vei que *ř řagúnā omb řlus* . » Illa de Tet (1960).

I així ho sentiríem a dir fins al bell cim de Ribagorça: un valent benasquès va tranquil·litzar-se en veure que m'estimava més parlar en la nostra llengua, perquè «*řagonánt* el castellà no mos entendríen» ('no ens entendríem'), «he *řagonáu dam fulano* i creu que podrà fe-u» Benasc, 1965; i, en la frase que cita Ferraz «no *ragone* mal isto home» (p 91), el sentit és simplement el del cat. *enraonar*, mentre que s'usa *řará* (que allí no és despectiu, com ho és el *xerrar* a Bna) quan es dóna a entendre parlar poc important, o garlar. Isàvena avall, el mot arriba fins a la bella frontera lingüística, incoent-hi els pobles de transició: «ya u sap, ya, però és un home pesado pa *ragonà*» Llaguarres; i un poc més a l'E li donen fins i tot la forma del cat. central: «aquí, és català com a Benavari, però en El Soler *enřagonen* igual que Llaguarres», em digueren a Lasquarri (1957)

Raoner Raoneta Raonotes

Desraó [1259] «Per so cor nós soms aparellats --- de pendre dret --- e vós li volets valer de tan gran *desrahó*, desexim-nos de vós», doc de 1259 (CaCandi, *MiscHicCat* II, 497), «Oh cosa *desrahonable*, si dir-se pot, que la gravitat de les mies dolors a totes les altres avancens», JoMartorell (Ag I, 64). *Desraonablement* *Desraonat*

Arraonar fou rar ja en cat antic, si bé correspon a l'oc. ant *arrazonar* «demander, requérir», «apostropher», fr. ant *arraisoner/arraismier* Tanmateix d'aquest mot, probablement encrueat amb oc ant *enarar* «consigner sur un registre», «aonner des arthes pour» (del qual el poble el degué sentir com una espècie de metàtesis) sembla haver sortit el mot *arrenar somnis* 'interpretar-ne', típic del llenguatge dels *Set Savis* (S XIII). «Si nós volem, / molt gran tresor ajustarem; / dir-vos he com ho porem far / que vullam somnis *arrenar*. / e ceylls que a nós venran / e lur sompni saber volran / e aport un basant d'argent, / dir-la-y-em certanament», v 2451 (i de nou 2463, 2525, 2598) *Arraonament* *Desarraonat*; *desarraonable* *Antraó Malraonar* *Inraó* *Inraonable*

Mots savis *Ració*. duplicat savi de *raó* en el sentit de 'porporció en què es participa' [Llull]: «--- vol estar en la cambra ['cella'] qui ha nom Ave Maria --- en la qual hac sos libres e --- un frare lec li aportava